

سُبْحَانَكَ يَا مَلِكُ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده علوم اجتماعی و روانشناسی، گروه علوم تربیتی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: مدیریت آموزشی

عنوان:

بررسی عوامل موثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان دوره ابتدایی
از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی نواحی چهارگانه شهر کرج

استاد راهنما:

دکتر امیر حسین محمودی

استاد مشاور:

دکتر فرشته کردستانی

پژوهشگر:

معصومه ارواحی

تابستان ۱۳۹۲

سازمان پژوهش و فناوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاری از خداوند سبحان و اعتماد بر این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشتن مقام بلند دانش و پژوهش و نظر بر آیهت جایگاه دانشگاه در اتمتای فرهنگ و تمدن بشری، ما دانشجویان و اعضاء هیات علمی و انشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخلفی نکنیم:

- ۱- اصل برائت: التزام بر برائت جویی از حرکتی رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شبه های غیر علمی می آلائند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تمهید به اجتناب از حرکتی جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تمهید به رواج دانش و اشتهار نتایج تحقیقات و انتقال آن به بهکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تمهید به رعایت حریم و حرمت و احترام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکتی حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تمهید به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکتی پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تمهید به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بهکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تمهید به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن به پیشبرد و توسعه کشور و کلیه مراحل پژوهش.

تقدیم به :

- این پایان نامه حقیر را به حضرت ولیعصر (عج) و بنیاینگذار جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی (ره) تقدیم می‌کنم که با روح بلند و دیدگاهی الهی و نگرشی جهانی و صلابتی کم نظیر بساط استعمار را از سر زمین ایران برچید.
- و نیز تقدیم می‌کنم به آن رهبر شایسته و فرزانه حضرت آیت الله خامنه‌ای مد ظله العالی که پرچم استمرار این نهضت اسلامی در جهت تعمیق اهداف آن در ایران و گسترش در جهان را قهرمانانه به دوش گرفته است.
- به پدرم که اولین و برترین مشوقم در کسب علم و معرفت و مادر بزرگووارم که همواره دعای خیرشان راه گشای زندگیم و سرمایه بزرگ توفیقاتم بوده است.
- به همسرگرامیم که همواره مشوق و راهنمایم برای آموختن بیشتر بوده است و با صبوری، مراتب پیشرفت مرا مهیا کرده اند.
- به فرزندانم، مهشید و آراین، که انگیزه آموختن را همیشه در وجودم زنده نگه می‌دارند.
- به همه عزیزانی که در تعلیم و تربیت فرزندان این مرز و بوم صادقانه تلاش می‌نمایند و در طول تحصیل دوره کارشناسی ارشد همواره مرا یاری نموده اند.

تقدیر و تشکر :

- سپاس خداوندی را که سخنوران از ستودنش عاجزند و حسابگران از شمارش نعماتش ناتوان و تلاش گران از ادای حق او در مانده اند ، خدایی که افکار ژرف اندیش ذات او را درک نمی کنند و دست غواصان دریای علوم به او نخواهد رسید ، پروردگاری که برای صفات او حد و مرزی وجود ندارد .
- برترین مراتب سپاس و تشکر از اساتید گرامی و ارجمند ، جناب آقای دکتر امیر حسین محمودی و سرکار خانم دکتر فرشته کردستانی که با سعه ی صدر ، تلاش های خستگی ناپذیر و راهنمایی های دلسوزانه و ارزشمند شان در تمامی مراحل تحصیل و تحقیق اینجانب را یاری نموده اند، امید آنکه بتوانم ذره ای از دریای بی کران محبتهایشان را پاسخگو باشم .
- تقدیر و تشکر از همه عزیزانی که در طول دوران تحصیل با تعامل و مشورت های گرانبهایشان باعث هر چه بهتر آموختن و کیفی شدن دانش اینجانب شده اند .

«حق یارتان»

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب معصومه ارواحی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد نا پیوسته به شماره دانشجویی ۹۰۱۰۱۹۶۷۹ در رشته علوم تربیتی که در تاریخ ۲۶ / ۶ / ۱۳۹۲ از پایان نامه خود تحت عنوان : «بررسی عوامل موثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان دوره ابتدایی از دیدگاه معلمان مقطع ابتدایی نواحی چهارگانه شهر کرج» با کسب نمره ۱۹ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم :

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه ، کتاب ، مقاله و ...) استفاده نموده ام ، مطابق ضوابط و رویه های موجود ، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است .

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل ، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب ، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه را داشته باشم ، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم .

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود ، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت .

نام و نام خانوادگی : معصومه ارواحی

تاریخ و امضا : ۱۳۹۲/۶/۲۶

بسمه تعالی

در تاریخ : ۱۳۹۲/۶/۲۶

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم **معصومه ارواحی** از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره

۱۹ به حروف نوزده و با درجه **عالی** مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات طرح
۲	۱- مقدمه.....
۵	۱-۲- بیان مساله تحقیق.....
۹	۱-۳- اهمیت و ضرورت مسئله.....
۱۱	۱-۴- اهداف تحقیق.....
۱۱	۱-۴-۱- هدف اصلی.....
۱۱	۱-۴-۲- اهداف فرعی.....
۱۲	۱-۵- سوالات تحقیق (بیان روابط بین متغیرهای مورد مطالعه).....
۱۲	۱-۵-۱- سوال کلی تحقیق.....
۱۲	۱-۵-۲- سوالات اصلی تحقیق.....
۱۲	۱-۵-۳- سوالات جانبی تحقیق.....
۱۳	۱-۶- متغیرها.....
۱۳	۱-۷- تعریف واژه کلیدی : (به صورت مفهومی و عملیاتی).....
۱۳	۱-۷-۱- تعاریف مفهومی.....
۱۴	۱-۷-۲- تعاریف عملیاتی.....
	فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش
۱۷	۱-۲- مقدمه.....
۱۹	۲-۲- مفهوم خلاقیت.....
۲۰	۲-۲-۱- تعاریف خلاقیت.....
۲۱	۲-۲-۲- نظریه ها و مدل های ارائه شده خلاقیت.....
۲۱	۲-۲-۲-۱- خلاقیت به عنوان الهام خدایی.....
۲۲	۲-۲-۲-۲- خلاقیت به عنوان دیوانگی.....
۲۲	۲-۲-۲-۳- خلاقیت به عنوان نبوغ شهودی.....
۲۳	۲-۲-۲-۴- خلاقیت به عنوان نیروی کیهانی.....
۲۳	۲-۲-۲-۵- نظریه خلاقیت رانکو و چاند.....

- ۲۵..... نظریه خلاقیت گیلفورد..... ۲-۲-۶
- ۲۶..... نظریه خلاقیت تورنس..... ۲-۲-۷
- ۲۷..... نظریه خلاقیت آلبرت..... ۲-۲-۸
- ۲۷..... نظریه خلاقیت کارل راجرز..... ۲-۲-۹
- ۲۸..... نظریه خلاقیت اسکاتل..... ۲-۲-۱۰
- ۲۸..... نظریه خلاقیت کوستلر..... ۲-۲-۱۱
- ۲۹..... نظریه خلاقیت گالاگر..... ۲-۲-۱۲
- ۳۱..... فرایند خلاقیت..... ۲-۳
- ۳۱..... مراحل خلاقیت از دیدگاه والاس..... ۲-۳-۱
- ۳۱..... مراحل خلاقیت از دیدگاه اسپورن..... ۲-۳-۲
- ۳۱..... مراحل خلاقیت از دیدگاه آلبرشت..... ۲-۳-۳
- ۳۲..... مراحل خلاقیت از دیدگاه استین..... ۲-۳-۴
- ۳۲..... مراحل خلاقیت از دیدگاه آمایل..... ۲-۳-۵
- ۳۳..... خلاقیت از دیدگاه مکاتب مختلف..... ۲-۴
- ۳۳..... مکتب رفتارگرایی..... ۲-۴-۱
- ۳۳..... مکتب روانکاوی..... ۲-۴-۲
- ۳۴..... مکتب شناختی..... ۲-۴-۳
- ۳۴..... مکتب انسان گرایی..... ۲-۴-۴
- ۳۵..... مکتب روان سنجی..... ۲-۴-۵
- ۳۶..... مکتب عصب شناختی..... ۲-۴-۶
- ۳۶..... روش های آموزش خلاقیت..... ۲-۵
- ۳۶..... روش تحریک مغزی..... ۲-۵-۱
- ۳۷..... فهرست خصوصیات..... ۲-۵-۲
- ۳۸..... فهرست سوالات..... ۲-۵-۳
- ۳۸..... ارتباط اجباری..... ۲-۵-۴
- ۳۹..... سینکتیکز..... ۲-۵-۵
- ۴۱..... عوامل موثر در خلاقیت و رشد آن..... ۲-۶
- ۴۷..... نقش خانواده در پرورش خلاقیت..... ۲-۶-۱

- ۵۰.....۲-۲-۶-۲- ویژگی های شخصیتی افراد خلاق
- ۵۸.....۲-۲-۶-۳- نقش معلم در پرورش خلاقیت
- ۶۱.....۲-۲-۶-۳- نحوه نگرش معلم
- ۶۲.....۲-۲-۶-۳- نقش الگویی معلم
- ۶۲.....۲-۲-۶-۳- نقش عاطفی معلم
- ۶۳.....۲-۲-۶-۳- روابط آموزشی معلم و شاگرد
- ۶۶.....۲-۲-۶-۴- تاثیر برنامه درسی در خلاقیت
- ۶۶.....۲-۲-۶-۴-۱- تعریف برنامه درسی
- ۶۷.....۲-۲-۶-۴-۲- ارکان برنامه درسی
- ۶۷.....۲-۲-۶-۴-۳- عناصر برنامه درسی
- ۶۷.....۲-۲-۶-۴-۴- مراحل برنامه ریزی درسی
- ۶۸.....۲-۲-۶-۴-۵- ملاک انتخاب محتوا
- ۶۹.....۲-۲-۶-۴-۶- سازماندهی محتوا
- ۷۱.....۲-۲-۶-۴-۷- محتوا و مواد آموزشی
- ۷۳.....۲-۲-۶-۴-۸- اقداماتی جهت خلاق شدن دانش آموزان
- ۷۵.....۲-۲-۶-۴-۹- مفهوم تلفیق
- ۷۵.....۲-۲-۶-۴-۱۰- ضرورت و اهمیت تلفیق
- ۷۷.....۲-۲-۶-۴-۱۱- رویکرد برنامه درسی تلفیقی
- ۷۸.....۲-۲-۶-۵- نقش مدرسه در خلاقیت
- ۸۱.....۲-۲-۶-۵-۱- جو حاکم بر مدرسه
- ۸۴.....۲-۲-۶-۵-۲- مشکلات مدارس در پرورش خلاقیت
- ۸۵.....۲-۲-۶-۶-۱- نقش فرهنگ سازمانی در خلاقیت
- ۸۵.....۲-۲-۶-۶-۱- تعریف فرهنگ سازمانی
- ۸۶.....۲-۲-۶-۶-۲- جهت گیری خلاقیت در سازمان های آموزشی
- ۸۷.....۲-۲-۶-۶-۳- اهمیت خلاقیت در مدیریت آموزشی
- ۸۸.....۲-۲-۶-۶-۴- عوامل موثر در مدیریت خلاق مدرسه
- ۸۸.....۲-۲-۶-۶-۵- خصوصیات مدیر آموزشی خلاق در مدرسه
- ۸۹.....۲-۲-۶-۶-۶- رابطه بهبود مدرسه و فرهنگ سازمانی

- ۹۰..... ۲-۲-۷- موانع خلاقیت
- ۹۲..... ۲-۲-۷-۱- موانع خلاقیت در مدرسه
- ۹۳..... ۲-۳-۳- پیشینه تحقیق
- ۹۳..... ۲-۳-۱- پیشینه تحقیق داخل کشور
- ۱۰۳..... ۲-۳-۲- پیشینه تحقیق در خارج از کشور
- ۱۰۶..... ۲-۴- جمع بندی و ارائه چارچوب نظری تحقیق

فصل سوم: روش اجرای پژوهش

- ۱۱۳..... ۳-۱- مقدمه
- ۱۱۳..... ۳-۲- روش تحقیق
- ۱۱۴..... ۳-۳- جامعه آماری
- ۱۱۴..... ۳-۴- برآورد حجم نمونه و روش نمونه گیری
- ۱۱۵..... ۳-۵- ابزار سنجش اطلاعات
- ۱۱۸..... ۳-۶- روایی ابزار سنجش
- ۱۱۸..... ۳-۷- پایایی
- ۱۱۹..... ۳-۸- روش تجزیه و تحلیل داده ها
- ۱۲۲..... ۳-۹- واحد تحلیل
- ۱۲۳..... ۳-۱۰- مراحل اجرای تحقیق

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها

- ۱۲۵..... ۴-۱- مقدمه
- ۱۲۶..... ۴-۲- ویژگیهای جمعیت شناختی
- ۱۲۶..... ۴-۲-۱- توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک جنسیت دانش آموزان
- ۱۲۷..... ۴-۲-۲- توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک تحصیلات
- ۱۲۸..... ۴-۲-۳- توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک سابقه
- ۱۲۹..... ۴-۲-۴- توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک سن
- ۱۳۰..... ۴-۲-۵- توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک رشته تحصیلی
- ۱۳۱..... ۴-۳- توصیف داده ها
- ۱۳۱..... ۴-۳-۱- شاخص های توصیفی

- ۱۳۲ ۴-۴- یافته های سوالات اصلی پژوهش
- ۱۳۴ ۴-۴-۱- یافته های مربوط به اولین سوال اصلی
- ۱۳۶ ۴-۴-۲- یافته های مربوط به دومین سوال اصلی
- ۱۳۸ ۴-۴-۳- یافته های مربوط به سومین سوال اصلی
- ۱۴۲ ۴-۴-۴- یافته های مربوط به چهارمین سوال اصلی
- ۱۴۴ ۴-۴-۵- یافته های مربوط به پنجمین سوال اصلی
- ۱۴۷ ۴-۴-۶- یافته های مربوط به ششمین سوال اصلی
- ۱۴۹ ۴-۵- یافته های سوالات جانبی پژوهش
- ۱۴۹ ۴-۵-۱- یافته های مربوط به اولین سوال جانبی
- ۱۵۰ ۴-۵-۲- یافته های مربوط به دومین سوال جانبی
- ۱۵۱ ۴-۵-۳- یافته های مربوط به سومین سوال پژوهشی
- ۱۵۲ ۴-۵-۴- یافته های مربوط به چهارمین سوال جانبی
- ۱۵۳ ۴-۵-۵- یافته های مربوط به پنجمین سوال جانبی

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

- ۱۵۵ ۵-۱- مقدمه
- ۱۵۷ ۵-۲- یافته های پژوهشی
- ۱۷۱ ۵-۳- بحث و نتیجه گیری
- ۱۷۴ ۵-۴- محدودیت ها و مشکلات تحقیق
- ۱۷۴ ۵-۴-۱- محدودیت های در اختیار محقق
- ۱۷۴ ۵-۴-۲- محدودیت های خارج از اختیار محقق
- ۱۷۵ ۵-۵- پیشنهادات
- ۱۷۵ ۵-۵-۱- پیشنهادهای کاربردی
- ۱۷۹ ۵-۵-۲- پیشنهادهای پژوهشی
- ۱۸۱ پیوست
- ۱۸۳ پرسشنامه
- ۱۸۵ منابع و ماخذ

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۳۰	جدول ۱-۲ مراحل فرایند خلاقیت از دیدگاه والاس.....
۱۱۵	جدول ۱-۳ تعیین حجم و درصد نمونه نواحی چهارگانه کرج.....
۱۱۷	جدول ۲-۳ دسته بندی گویه های پرسشنامه تحقیق.....
۱۱۹	جدول ۳-۳ نتایج ضرایب پایایی پرسشنامه تحقیق.....
۱۲۶	جدول ۴-۱ توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک جنسیت دانش آموزان.....
۱۲۷	جدول ۲-۴ توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک تحصیلات.....
۱۲۸	جدول ۳-۴ توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک سابقه.....
۱۲۹	جدول ۴-۴ توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک سن.....
۱۳۰	جدول ۴-۵ توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک رشته تحصیلی.....
۱۳۱	جدول ۴-۶ شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش.....
۱۳۲	جدول ۴-۷ نتایج مقدار کولموگروف اسمیرنف ، برای نرمال بودن متغیرهای پژوهش.....
۱۳۴	جدول ۴-۸ توزیع فراوانی مطلق و نسبی پاسخگویان بر حسب مولفه معلم.....
۱۳۵	جدول ۴-۹ پارامترهای الگوی اندازه گیری معلم در تحلیل عاملی تأییدی.....
۱۳۵	جدول ۴-۱۰ شاخص های نیکویی برازش الگوی اندازه گیری معلم.....
۱۳۶	جدول ۴-۱۱ توزیع فراوانی مطلق و نسبی پاسخگویان بر حسب مولفه دانش آموز.....
۱۳۷	جدول ۴-۱۲ پارامترهای الگوی اندازه گیری دانش آموز در تحلیل عاملی تأییدی.....
۱۳۸	جدول ۴-۱۳ شاخص های نیکویی برازش الگوی اندازه گیری دانش آموز.....
۱۳۸	جدول ۴-۱۴ توزیع فراوانی مطلق و نسبی پاسخگویان بر حسب مولفه برنامه درسی.....
۱۴۰	جدول ۴-۱۵ پارامترهای الگوی اندازه گیری برنامه درسی در تحلیل عاملی تأییدی.....
۱۴۱	جدول ۴-۱۶ شاخص های نیکویی برازش الگوی اندازه گیری برنامه درسی.....
۱۴۲	جدول ۴-۱۷ توزیع فراوانی مطلق و نسبی پاسخگویان به مولفه فضای آموزشی مدرسه.....
۱۴۳	جدول ۴-۱۸ پارامترهای الگوی اندازه گیری فضای آموزشی مدرسه در تحلیل عاملی تأییدی.....
۱۴۴	جدول ۴-۱۹ شاخص های نیکویی برازش الگوی اندازه گیری فضای آموزشی مدرسه.....
۱۴۴	جدول ۴-۲۰ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مولفه فرهنگ سازمانی.....

- جدول ۴-۲۱ پارامترهای الگوی اندازه گیری فرهنگ سازمانی در تحلیل عاملی تأییدی ۱۴۶
- جدول ۴-۲۲ شاخص های نیکویی برازش الگوی اندازه گیری فرهنگ سازمانی ۱۴۶
- جدول ۴-۲۳ توزیع فراوانی مطلق و نسبی پاسخگویان بر حسب مولفه خانواده ۱۴۷
- جدول ۴-۲۴ پارامترهای الگوی اندازه گیری خانواده در تحلیل عاملی تأییدی ۱۴۸
- جدول ۴-۲۵ شاخص های نیکویی برازش الگوی اندازه گیری خانواده ۱۴۹
- جدول ۴-۲۶ نتایج آزمون t دو گروه مستقل جنسیت دانش آموزان و مولفه ها ۱۴۹
- جدول ۴-۲۷ نتایج آزمون اثرات بین گروهی تحلیل واریانس یک راهه تحصیلات مولفه ها ۱۵۰
- جدول ۴-۲۸ نتایج آزمون اثرات بین گروهی تحلیل واریانس یک راهه سابقه و مولفه ها ۱۵۱
- جدول ۴-۲۹ نتایج آزمون اثرات بین گروهی تحلیل واریانس یک راهه سن و مولفه ها ۱۵۲
- جدول ۴-۳۰ نتایج آزمون t دو گروه مستقل رشته تحصیلی و مولفه ها ۱۵۳

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار ۲-۱ ادو ردیفی تفکر خلاق رانکو و چاند (۱۹۹۵)	۲۴
نمودار ۲-۲ عوامل موثر در پرورش خلاقیت از نظر رنزولی ۱۹۹۹	۴۴
نمودار ۲-۳ ویژگی ها و خصوصیات افراد خلاق	۵۸
نمودار ۲-۴ مدل مفهومی عوامل موثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان ابتدایی	۱۱۱
نمودار ۴-۱ توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک جنسیت دانش آموزان	۱۲۶
نمودار ۴-۲ توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک تحصیلات	۱۲۷
نمودار ۴-۳ توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک سابقه	۱۲۸
نمودار ۴-۴ توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک سن	۱۲۹
نمودار ۴-۵ توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک رشته تحصیلی	۱۳۰
نمودار ۵-۱ مدل مفهومی عوامل موثر در پرورش خلاقیت دانش آموزان ابتدایی	۱۶۰

فصل اول: کلیات طرح

۱- مقدمه

اولیس الذی خلق السموات والارض بقادر علی ان یخلق مثلهم وهوالخلاق العلیم (یس، ۸۱)
آیا آن خدایی که آسمان ها وزمین را آفریده برآفرینش مانند شما قادر نیست .
آری البته قادر است که اوخلاق ودانااست .

یکی از مسایلی که از دیرباز ذهن اندیشمندان ، روان شناسان ودانشمندان علوم انسانی راشدیدا" به خودمشغول کرده است ، چگونگی رشد وپرورش خلاقیت وابتکارعمل دردانش آموزان ونوجوانان است . اصولا" یکی از شاخصه های رشد وارتقای علمی درهرکشوری شکوفایی وتجلی خلاقیت وابتکارعمل به عنوان زیر ساخت آن جامعه می باشد . جامعه ای که بتواند خلاقیت نسل جوان راحیاوشکوفاسازد ، از میزان قابل توجه ای توسعه ، رشد وشکوفایی علمی برخوردارخواهد شد وبالعکس به هرمیزان که خلاقیت پرورش وتعالی نیابد ، رکود علمی ، صنعتی وفرهنگی راباید برای آن جامعه انتظارداشت . (بهرامی ، ۱۳۸۸)

از میان اشکال مختلف توانایی های بشر همچون توانایی مشاهده ، حفظ کردن قضاوت وخلاقیت ، عنضرچهارم حائز اهمیت ویژه ای است . این حقیقت مدت هاست که به وسیله بزرگترین متفکرین شناخته شده است .درواقع این کوشش خلاق بشراست که اورادرحل مشکلات ونیل به رشد وتعالی یاری داده است . (اسبورن ، ۱۳۷۵)

گرچه نیازبه خلاقیت درتمام رشته های بشری موردتوجه همه جوامع قرارگرفته است ،اما ازدیدگاه روانشناسان ، خلاقیت فقط به منزله پرورش نوابغ که منجربه تولید اندیشه های نودرزمینه علم ، ادب ، هنر و... می شود ، نیست .(تورنس ، ۱۳۷۵)

اعتقاد صاحب نظران براین است که همه افراد آدمی تا حدودی از آفرینندگی برخوردار می باشند که توسط آن به زندگانی شان غنا و معنا و نشاط می بخشد و اسبابی فراهم می کنند تا از شدت مشتقات و خطرات زندگی بکاهند. (مالتز، ۱۳۷۳)

بنابراین ضرورت خلاقیت هم در زندگی روزمره افراد هم برای رشد و گسترش جوامع احساس می شود و از این طریق می توان فرد و جامعه را برای سازگاری با شرایط متغیر زندگی و موقعیت های جدیدی آماده نمود .

خداوند در قرآن مجید برای شناخت خویش و هستی ، انسان را دعوت به تدبیر آیات خویش می کند ، آیات و نشانه هایی که از کوچک ترین ذره اجرام آسمانی در کیهان ها جلوه های آن قدرت ، خلاقیت خلاق ازلی هستند ، به زیباترین و نیکوترین وجهی براندام نیستی خلعت هستی پوشانده و به آن لذت بودن رانعام کرده است. بودنی که نعره تکرار شیبیح تکوینی ذره ذره اجزایش غلغله ای در گردونه حیات در افکنده است. (میرکمالی - عباس خورشیدی ، ۱۳۸۷ ، ۸)

خلاقیت مفهومی پیچیده و دربرگیرنده ابعاد متفاوت علمی ، فرهنگی ، سازمانی و فردی است . اگر بخواهند در جامعه ای این مفهوم توسعه پیدا کند و به شکلی پایدار تحقق یابد ، باید در درجه اول شرایط علمی و فرهنگی ، سازمانی و فردی آن رابه وجود آورند. زیرا اگر شرایط لازم و مناسب علمی فراهم نیاید ، هر نوع کوشش از نظر کیفیت و محتوا بی نتیجه خواهد ماند . (حسن قاسم زاده ، ۱۳۸۷)

آن چه توجه به خلاقیت را پیش از پیش ضروری می سازد، نیاز به آینده نگری است سرعت تغییرات اجتماعی و تکنولوژی ، حجم اطلاعات و ... برنامه ریزان کشور را وادار می سازد تا جهت به دست آوردن تصویری وسیع ، پربار و دقیق از آینده ، کوشش همه جانبه ای به کار گیرند و برای تحقق آن نیاز به شعله های بینش درونی خلاقیت ، امری بدیهی به نظر می رسد .

درواقع به علت مواجهه جوامع بشری با مسائل ناهمگونی فزاینده و وابستگی متقابل بین کشورها ، تحلیل رفتن منابع طبیعی ، سرعت فزاینده تغییرات و مسائل متعدد دیگر نیاز به خلاقیت اجتناب ناپذیر است . (تورنس ، ۱۳۷۵)

فرایند آموزش و پرورش می تواند تفکر خلاق را پرورش دهد و افرادی کاوشگر آفریننده ، مشکل گشا، نوآور، مولد و عامل تغییر را تربیت کند .

مدرسه به عنوان واحد عملیاتی نظام آموزشی ، می تواند قدرت اندیشه و مهارت های ذهنی دانش آموزان خود را آن چنان تقویت کند که به راحتی بتوانند برای دست یافتن به راه حل های مناسب و واقع بینانه ، به خلق ایده های نو بپردازند . (میرکمالی - عباس خورشیدی ، ۱۳۸۷ ، ۱۴۲)

باتوجه به ضرورت نوآوری و ابداع در عصر تکنولوژی ، اکنون آموزش و پرورش بسیاری از جوامع پیشرفته آموزش تفکر خلاق را مکمل برنامه های درسی خود قرار داده اند و توجه خاصی را به آن مبذول می نماید.

در اهمیت تعلیم و تربیت در شکوفایی خلاقیت همین بس که بگوییم ، سوال اساسی خلاقیت این است که خلاقیت در کجاست ؟ و نه این که خلاقیت چیست ؟ (سیکزتمی هالی ، ۱۹۸۸ به نقل از فلیت و سوزا)

بنابراین ضروری است که درک روشن و صریحی از محیط رشد دهنده خلاقیت داشته باشیم و عوامل موثر در پرورش آن را بشناسیم . اگر خواهان رشد و پیمودن پله های ترقی هستیم به ناچار باید در جهت تدوین و روشن سازی مفهوم خلاقیت و شیوه های کاربردی پرورش آن گام برداریم .

این پایان نامه در پنج فصل تدوین شده است .

در فصل اول ، بیان کلی موضوع مورد بررسی و اهمیت و ابعاد آن ، اهداف ، سوالات و تعریف متغیرها ، آورده شده است .

در فصل دوم ، مقدمه موضع گیریهای نظری در زمینه خلاقیت ، عوامل ، اجزاء و موانع و شیوه های آموزش آن و همچنین پژوهشهای انجام شده در خصوص پرورش خلاقیت در کودکان بررسی می شود .

فرایند روش شناختی ، موضوع مورد مطالعه اعم از جامعه و نمونه مورد بررسی و ابزارهای پژوهشی در فصل سوم ارائه شده است .

یافته های حاصل از پژوهش در فصل چهارم توضیح داده شده است .

در فصل پنجم نتایج حاصل و محدودیتهای پژوهش بحث شده است .

۱-۲- بیان مساله تحقیق

از ویژگی های بارز انسان ومحوراساسی وحیاتی او ، قدرت اندیشه است . انسان درطول زندگی خویش هرگز از تفکر واندیشه فارغ نبوده وبانیروی تفکر صحیح ، تصمیم گرفته وتوانسته است به حل مسائل ومشکلات پردازدوبه رشد وتعالی برسد

بدین ترتیب تمام موفقیت ها وپیشرفت های انسان درگرو اندیشه بارور ، پویا ومؤثراوست . ازپیچیده ترین وعالی ترین جلوه اندیشه انسان، تفکر خلاق است .

خلاقیت ایجاد طرحی جدید باارزش ومتناسب است . به بیان دیگر ، خلاقیت به کارگیری توانایی های ذهنی برای ایجاد یک فکر یامفهوم جدید است (کیتینگ، ۱۹۸۶) .

خلاقیت دارای عناصر تشکیل دهنده ای ، مانند قلمرومهارت ها ، مهارت های تفکر خلاق وانگیزه است . برای ظهوروتقویت خلاقیت درافراد ، باید نقطه تلاقی این سه عنصر مشخص گردد ، زیرا این نقطه تلاقی ، ترکیب پرقدرتی است که شخص رابه سوی خلاقیت سوق می دهد . رشد وتوسعه خلاقیت ، وابسته به عوامل مختلف فردی واجتماعی ، مانند : هوش ، خانواده ، ویژگی های شخصیتی و.... است .

گرچه توانایی تفکر خلاق ، به طور بالقوه وبه نحو فطری ، درانسان به ودیعه نهاده شده ، اما ظهورآن مستلزم آموزش وپرورش مناسب است . (تورنس، ۱۹۶۸)

درچنددهه اخیرپژوهش های بسیاری درزمینه خلاقیت انجام شده است . پژوهش های انجام شده درزمینه آموزش خلاقیت عموماً" به این نتیجه رسیده است که خلاقیت راهم می توان آموزش وهم پرورش داد .

« تورنس^۱» می نویسدطی پانزده سال تجربه درمطالعه وآموزش تفکرخلاق ، شواهدی دیده ام که نشان می دهد خلاقیت رامی توان آموزش داد .

تورنس (۱۹۸۹) معتقد است که انسان برای بقا وتداوم حیات سازمان ها درآینده نیازمند بسط قدرت خلاق درکودکان امروز است . وی معتقد است ایجاد فرصت برای پرورش خلاقیت برای

^۱ Torrance